

DESPRE RECUNOAȘTEREA ÎN BILANȚ A CHELTUIELILOR ȘI VENITURILOR ÎN AVANS

COSTEL ISTRATE*

De la comptabilisation des charges et produits constatés d'avance

Les entreprises roumaines obligées d'appliquer les IAS/IFRS ne doivent présenter au bilan que les actifs et les dettes qui répondent aux critères de reconnaissance définis par le cadre général de l'IASC/IASB. En appliquant ces règles, on constate que des éléments tels les charges et les produits constatés d'avance ne doivent pas apparaître au bilan parce que, d'une part ils ne résultent pas d'un événement passé, et d'autre part, quand cet événement existe, ce qui résulte doit être présente en tant que dette ou créance.

Cuvinte cheie: IAS/IFRS, recunoaștere, eveniment trecut, cheltuieli în avans, venituri în avans, rectificări, cheltuielile perioadei

Aplicarea în România a normelor internaționale de raportare financiară pentru unele categorii de întreprinderi a condus și la adoptarea definițiilor și criteriilor de recunoaștere specifice pentru active, datorii, venituri și cheltuieli. Știm însă, că în bilanțul contabil mai poate apărea și altceva decât active, datorii și capitaluri proprii. Este vorba despre elementele de regularizare unde se regăsesc, mai ales, veniturile și cheltuielile înregistrate în avans. Lucrarea de față își propune să identifice dacă aceste elemente de regularizare îndeplinesc sau nu criteriile de recunoaștere în bilanț.

Pentru recunoașterea și contabilizarea ca atare a activelor și datoriilor, elementele supuse analizei trebuie să îndeplinească anumite criterii. În *Cadrul general pentru întocmirea și prezentarea situațiilor financiare*, organismul internațional de normalizare contabilă (International Accounting Standards Committee, devenit din 2003 International Accounting Standards Board – IASC/IASB) stabilește următoarele criterii principale de recunoaștere:

a) este probabilă intrarea sau ieșirea viitoare de avantaje economice în/din întreprindere;

* Conferențiar doctor la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” Iași, Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor

b) elementul are un cost sau o valoare care poate fi evaluată credibil.

Din textele diverselor norme contabile internaționale (IAS/IFRS), putem completa aceste criterii, adăugând că un element de activ sau de datorie este recunoscut atunci când rezultă dintr-un eveniment trecut. Acest din urmă criteriu este important pentru că ne ajută să tratăm mai riguros unele venituri și cheltuieli înregistrate în avans, pentru care *evenimentul trecut* nu există; în măsura în care nu găsim acest eveniment trecut, venitul sau cheltuiala corespunzătoare nu poate fi lăsat/lăsată în bilanț.

Mai trebuie precizat că IAS/IFRS nu se opresc asupra înregistrărilor în contabilitatea curentă, ci insistă pe prezentarea informațiilor în situațiile financiare. De aici putem trage concluzia că unele venituri și cheltuieli constatate în avans ar putea fi înregistrate în conturi, cu condiția ca aceste conturi să îndeplinească o funcție de conturi rectificative, adică soldul lor să nu apară în bilanț ca atare, ci cu semnul minus la poziția pe care o rectifică.

În situația concretă a întreprinderilor românești, observăm că în formularele de bilanț pe care le impune organismul românesc de reglementare (inclusiv pentru exercițiul 2004) apar ca poziții distincte cheltuielile în avans și veniturile în avans, indiferent dacă întreprinderea aplică sau nu IAS/IFRS. Putem găsi și o listă de operațiuni de pe urma cărora apar astfel de elemente (conform îndeosebi OMFP 306/2002):

a) pentru cheltuieli în avans (cheltuieli efectuate în avans și care urmează a se eșalona pe cheltuieli, pe baza unui scadențar, în perioadele/exercițiile viitoare):

- abonamente, chirii efectuate anticipat;
- dobânzi aferente contractelor de leasing financiar, în contabilitatea utilizatorului sau aferente contractelor de cumpărare cu plata în rate;
- cheltuieli cu reparațiile sau alte cheltuieli pe care întreprinderea consideră că trebuie să le transfere pe mai multe perioade (de exemplu, primele de asigurare).

b) pentru venituri în avans:

- venituri aferente perioadelor viitoare, cum ar fi sumele încasate din chirii, abonamente, asigurări;
- dobânzi aferente contractelor de leasing financiar, în contabilitatea societății de leasing sau aferente contractelor de vânzare cu plata în rate (la vânzător);

Pentru a justifica afirmațiile de mai sus cu privire la recunoașterea doar a unor active sau pasive care apar ca urmare a unor evenimente trecute, începem analiza detaliată cu **dobânzile** care pot face obiectul înregistrării în conturile de venituri sau de cheltuieli în avans. Dobânda reprezintă un venit, respectiv, o cheltuială generată de folosirea de către o persoană a unor active aparținând altei persoane. În conformitate cu regulile financiare și contabile (precum și cu bunul simț), dobânda rezultă din trecerea timpului, ea devine exigibilă pentru cel care o suportă doar în momentul în care s-a manifestat evenimentul care o generează. Acest eveniment este, așadar, tocmai folosirea în timp a banilor sau a altor active. În consecință, dobânda nu poate fi înregistrată decât după ce a trecut perioada pentru care este datorată efectiv. Această perioadă poate fi luna, trimestrul, anul... Plata (sau încasarea) anticipată a dobânzii nu este un motiv pentru recunoașterea ei pe cheltuieli, ci ar trebui să fie tratată ca plata (încasarea) unor avansuri. Credem, deci, că în bilanțul întocmit la

sfârșitul exercițiului financiar nu ar trebui să apară nici un fel de venituri sau cheltuieli în avans privind dobânzile pentru că acestea nu îndeplinesc criteriul de recunoaștere care spune că trebuie să rezulte dintr-un eveniment trecut. Se poate reproșa acestui raționament faptul că sumele apar oricum în niște poziții de regularizare prezentate distinct. Nu trebuie să uităm însă că întreprinderile țin o contabilitate în partidă dublă și că debitarea contului de cheltuieli în avans din dobânzi se face, de regulă, prin creditarea unui cont de datorie, după cum și creditarea contului de venituri în avans din dobânzi se poate face prin debitul unui cont de creanță. Ei bine, această datorie și această creanță nu îndeplinesc nici ele criteriile de recunoaștere în bilanț și nu ar trebui să apară în nici un fel în această componentă a situațiilor financiare.

În cazul contractelor de leasing financiar, de exemplu, organismul român de normalizare propune înregistrarea dobânzii de încasat, respectiv de primit, astfel:

- la societatea de leasing:

Creanță pe termen lung = *Venituri în avans*

- la utilizator:

Cheltuială în avans = *Datorie pe termen lung*

După înregistrarea inițială, venitul/cheltuiala în avans se transferă la venituri/cheltuieli ale perioadei curente pe măsura facturării ratelor de leasing. Această manieră de înregistrare face ca, la sfârșitul exercițiului, conturile implicate să aibă sold și să fie necesară prezentarea lor în bilanț. Dacă întreprinderea aplică IAS/IFRS, apariția acestor solduri în bilanț reprezintă o nerespectare evidentă a criteriilor de recunoaștere a activelor și datoriilor. Problema se poate rezolva în două moduri:

a) prima soluție și cea mai simplă este renunțarea la a mai înregistra dobânzile la data semnării contractului – în acest caz, dobânda se consemnează doar pe facturile de la fiecare rată de leasing, fiind înregistrată direct la venituri (la locator), respectiv la cheltuieli (de către utilizator); evidența dobânzilor de încasat/de plată se poate face de o manieră extrabilanțieră;

b) a doua soluție constă în considerarea conturilor de venituri și cheltuieli în avans ca rectificative; în aceste condiții înregistrările se fac exact ca în varianta propusă de regulile românești, însă la întocmirea bilanțului, soldul contului de venit în avans apare în activ cu minus la creanțele corespunzătoare, în timp ce soldul contului de cheltuială în avans apare în pasiv, cu minus, la datoriile aferente. În acest fel, în contabilitatea curentă, avem venituri și cheltuieli în avans și, în același timp, în bilanț se respectă regula de prezentare impusă de IAS/IFRS.

Considerăm că, la leasing-ul financiar, prima soluție este preferabilă.

La vânzările cu plata în rate, situația se prezintă de o manieră asemănătoare: în mod normal, dobânda se înregistrează tot la venituri/cheltuieli în avans. Dacă aplicăm IAS/IFRS, atunci fie nu înregistrăm deloc această dobândă, urmând să o trecem la venituri doar la data prevăzută pentru încasarea ratelor, fie înregistrăm dobânda în contul de venit/cheltuială în avans dar considerăm aceste conturi ca fiind rectificative pentru contul de creanță (la vânzător), respectiv, datorie (la cumpărător), astfel încât în bilanț să apară valoarea netă. În plus, la vânzările cu plata în rate mai apare un alt element care nu îndeplinește criteriile de recunoaștere ca activ sau ca datorie din același motiv: nu rezultă dintr-un eveniment trecut –

este vorba despre taxa pe valoarea adăugată aferentă ratelor viitoare de încasat/de plată și care se înregistrează ca taxă neexigibilă. Soluția este aceeași ca la venituri/cheltuieli în avans – considerăm contul de taxă neexigibilă ca fiind și în acest caz rectificativ, adică în bilanț apare cu minus corectând valoarea creanței (la vânzător) și valoarea datoriei (la cumpărător). Considerăm că pentru vânzările cu plata în rate este preferabilă varianta în care conturile sunt considerate rectificative (este bine ca suma din factura întocmită la livrare să fie înregistrată integral în contul de creanță).

Pentru abonamentele, chiriile și alte sume primite în avans, înregistrarea în contul de venituri în avans al cărui sold să apară în bilanț la elemente de regularizare poate fi evitată foarte ușor prin înregistrarea sumelor primite ca datorii din avansuri de la clienți. De fapt această încadrare este conformă cu IAS 18 *Venituri* și cu regula generală de contabilitate care spune că venitul se înregistrează odată cu cheltuiala corespunzătoare. În IAS 18 se precizează că venitul se înregistrează la data la care este recunoscută și cheltuiala sau efortul care îl generează. Or, la data primirii sumelor de la clienți, cheltuiala nu s-a înregistrat încă, pentru că nu s-a făcut descărcarea gestiunii cu bunul care urmează a fi livrat ori nu s-a prestat serviciul pentru care s-au primit avansurile. Prin aplicarea acestei soluții, sumele în cauză nu mai apar în bilanț ca element de regularizare, ci ca datorie care îndeplinește toate criteriile de recunoaștere. Același raționament se aplică și la beneficiarul bunurilor și/sau serviciilor plătite în avans: pentru acesta, suma plătită nu se mai reflectă în activ la elemente de regularizare, ci la creanțe, îndeplinind criteriile de recunoaștere ca atare. Din punct de vedere formal, această soluție poate fi contestată invocându-se argumentul că factura se întocmește o singură dată, la primirea/plata sumelor, livrarea ulterioară nemaifiind facturată, ci doar reflectată în avize de însoțire sau în documente de alt tip. Această critică nu este justificată, având în vedere principiul prevalenței economicului asupra juridicului: întocmirea facturii este mai degrabă o problemă juridică și fiscală decât una economică, așa încât înregistrările se pot prezenta de următoarea manieră:

a) la plătitor:

- primirea facturii (se înregistrează și taxa deductibilă) și virarea sumei pentru abonamentele sau chiriile aferente unor perioade viitoare:

$$\% = \text{Furnizori}$$

Furnizori debitori (avansuri plătite)

TVA deductibilă

și

$$\text{Furnizori} = \text{Contul la bancă}$$

- primirea efectivă eșalonată a bunului sau serviciului (cu aviz sau cu alt document), la fiecare din datele stabilite:

$$\text{Cont de stocuri (de cheltuieli sau altul)} = \text{Furnizori debitori}$$

b) la firma care va livra bunurile sau serviciile viitoare:

- emiterea facturii (cu tot cu TVA) și primirea banilor:

$$\text{Clienți} = \%$$

Clienți creditori (avansuri primite)

TVA colectată

și

Contul la bancă = *Clienți*

- livrarea eșalonată a bunurilor sau prestarea serviciilor, la fiecare din datele prevăzute în scadențare:

Clienți creditori (avansuri primite) = *Venituri din vânzări*

Din punct de vedere al taxei pe valoarea adăugată, lucrurile sunt clare: aceasta devine deductibilă/colectată la data plății/incasării avansului, odată cu întocmirea facturilor, fără a mai fi necesară vreo regularizare ulterioară, la datele livrărilor/prestărilor efective.

Cheltuielile cu reparațiile pe care unele întreprinderi au obiceiul să le consemneze la cheltuieli în avans pe motiv că efectele lor se vor manifesta pe mai multe perioade de gestiune trebuie tratate și ele de așa manieră încât să nu mai apară în bilanț la elemente de regularizare: fie sunt active adevărate și se regăsesc la celelalte structuri de bilanț, fie sunt lăsate în sarcina perioadei în care au fost efectuate. În măsura în care se consideră că astfel de cheltuieli generează beneficii economice viitoare și, deci, trebuie repartizate pe perioadele în care se obțin aceste beneficii viitoare, întreprinderea are posibilitatea să le activeze prin adăugare la valoarea de intrare a activului reparat sau prin crearea unui nou activ imobilizat. Bineînțeles că aceste reguli se aplică doar atunci când sumele în cauză sunt semnificative. De exemplu, varianta din 2004 a IAS 16 *Imobilizări corporale* precizează că atunci când părți dintr-o imobilizare sunt înlocuite la intervale regulate, se face descărcarea gestiunii cu valoarea de intrare atribuită părții înlocuite și se va contabiliza un activ imobilizat egal cu costul de achiziție sau de producție a componentei noi care ulterior se va amortiza separat.

Cu siguranță că mai există și alte situații în care să intervină venituri și cheltuieli în avans (de exemplu, câștigul pe care utilizatorul fost proprietar trebuie să-l repartizeze pe durata contractului de lease-back). Din lectura IAS/IFRS și a unor comentarii la acestea, deducem că se poate accepta, cu titlu excepțional, prezentarea în bilanț a unor astfel de elemente de regularizare.

În concluzie, în condițiile în care la întreprinderile care aplică IAS/IFRS trebuie ca în bilanț să apară doar active, datorii și capitaluri proprii, nu prea mai este loc de cheltuieli și venituri în avans. Acest lucru se justifică prin aceea că, uneori, elementele în cauză nu îndeplinesc criteriile de recunoaștere ca active sau ca datorii. Este, de exemplu, cazul dobânzilor în avans din contracte de leasing sau din vânzări cu plata în rate. Acestea nu trebuie înregistrate sau, dacă se înregistrează totuși, conturilor de venituri și cheltuieli în avans corespunzătoare trebuie să li se atribuie o funcție de conturi rectificative, astfel încât în bilanț să apară mărimile reale ale activelor și datoriilor. Atunci când criteriile de recunoaștere sunt totuși îndeplinite, locul sumelor înregistrate până acum la cheltuieli și la venituri în avans nu este la conturi de regularizare, ci la structurile concrete de creanțe și datorii (considerându-le, de exemplu, avansuri plătite sau primite).

Bibliografie

1. Frydlender, A., Pagezy, J., *S'initier aux IFRS*, Editions de la Performance et Edition Francis Lefebvre. Paris, 2004

2. Roland Ruprecht (coord.), IFRS Newsletter 2005: Are You Ready?, mai 2005 (www.ey.com/ch/ifrs)
3. Règlement (CE) no 2238/2004 de la Commission, du 29 décembre 2004, modifiant le règlement (CE) no 1725/2003 portant adoption de certaines normes comptables internationales conformément au règlement (CE) no 1606/2002 du Parlement européen et du Conseil, pour ce qui concerne IFRS 1, les IAS 1 à 10, 12 à 17, 19 à 24, 27 à 38, 40 et 41, et les SIC 1 à 7, 11 à 14, 18 à 27 et 30 à 33 (Voir Journal Officiel de l'Union Européenne no. 394/31.12.2004)